

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 159.9

Номер Держреєстрації 0117U007458

Шифр роботи №12/11/1-17Нпр

**ЗВІТ (заключний за 2017-2019рр.)
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

«Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності
інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей
з особливими освітніми потребами»
(державний реєстраційний номер теми № – 0117U007458)

Автори звіту:
Обухівська А. Г.,
Ілляшенко Т. Д.,
Жук Т. В.,
Замша А. В.,
Каменщук Т. Д.,
Якимчук Г. В.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
**УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ
РОБОТИ**

01032, м. Київ, бульвар Т. Шевченка, 27-А
Тел. (044) 252-70-11 e-mail: UCAP@ukr.net

УДК 159.9

Номер Держреєстрації 0117U007458

Шифр роботи №12/11/1-17Нпр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор УНМЦ практичної
психології і соціальної роботи,
доктор психологічних наук,
професор

_____ В. Г. Панок

**ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ**

«Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності
інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей
з особливими освітніми потребами»
(державний реєстраційний номер теми № – 0117U007458)

Керівник наукового дослідження:
завідувач лабораторією
психологічного супроводу дітей з
особливими освітніми потребами
_____ А. Г. Обухівська

СПИСОК АВТОРІВ

ПІБ	Загальні відомості (посада, вчена ступень, вчене звання)	Підпис	Частина звіту
Обухівська А. Г.	Завідувач лабораторії психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, кандидат психол. наук, старший наук. співробітник		Розділ 1 Висновки за результатами наукової роботи
Ілляшенко Т. Д.	Провідний науковий співробітник, кандидат психол. наук, старший наук. співробітник		Реферат Розділ 2
Жук Т. В.	Провідний науковий, співробітник, канд. психол. наук, старший наук. співробітник		Вступ Розділ 3
Замша А. В.	Старший науковий співробітник, канд. психол. наук, старший наук. співробітник		Розділ 1 Розділ 4
Каменчук Т. Д.	Старший науковий співробітник, канд. педагог. наук		Розділ 1 Розділ 5
Якимчук Г. В.	Науковий співробітник		Реферат Вступ Додаток
Якимчук Г. В.	Старший лаборант		Оформлення

РЕФЕРАТ

Звіт про наукове дослідження: 68 с.

Об'єкт дослідження – науково-методичне забезпечення освітньої діяльності педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів.

Метою наукового дослідження є розробка психолого-педагогічних технологій діагностики розвитку, психолого-педагогічного супроводу освітньої діяльності дітей з особливими освітніми потребами та сім'ї, яка їх виховує; методичного забезпечення діяльності педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів, закладів освіти та психологічної служби системи освіти.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз тенденцій і процесів розвитку особистості з порушеним розвитком, що відбуваються в умовах навчально-виховної діяльності, закладів освіти; розробка та підготовка до практичного впровадження інноваційних програм, методик, системи вправ, послідовності дій, застосування корекційних; підвищення педагогічної компетентності їхніх батьків; узагальнення результатів експериментальних досліджень. *Емпіричні* – анкетування; усні опитування; проведення моніторингів та скринінгів; практична апробація розроблених методичних матеріалів.

Основні наукові результати згідно з Технічним завданням і Перспективним тематичним планом на 2017-2019 р. р.:

Видано: методичний посібник «Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру»; методичні рекомендації «Методичні та організаційні питання діагностико-консультативної діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій», «Психологічний супровід інклюзивної освіти», «Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю», «Дитина з гіперактивним розладом у навчальному закладі. Психологічний супровід»; статті у фахових виданнях, тези, матеріали конференцій.

Соціальним ефектом упровадження результатів НДР стане: підвищення ефективності освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами, захист прав названої категорії дітей на якісну освіту, соціально-особистісне становлення, інтеграцію у суспільну життєдіяльність, підвищення соціального благополуччя сімей; вдосконалення роботи фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, закладів освіти та психологічної служби системи освіти.

Ключові слова: професійна компетентність педагогічних працівників, діти з особливими освітніми потребами, гіперактивний розлад з дефіцитом уваги (ГРДУ), порушення слуху, тяжке порушення мовлення, порушення інтелектуальної діяльності легкого/помірного ступеня; комплексна оцінка розвитку, психолого-педагогічне вивчення розвитку дитини, освітні потреби, якісна освіта, супровід індивідуального розвитку дитини, інноваційні педагогічні технології, батьківська компетентність.

Умови одержання звіту: за договором. 03150, м. Київ вул. Антоновича, 180, УкрІНТЕІ.

ЗМІСТ

1.	ВСТУП	4
2.	РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
3.	РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА.....	24
4.	РОЗДІЛ 3. УПРОВАДЖЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРАКТИЦІ	27
5.	РОЗДІЛ 4. МАСОВІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ ТА ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ	37
6.	РОЗДІЛ 5. КІЛЬКІСНІ І ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІДГОТОВЛЕНОЇ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	55
7.	ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАУКОВОЇ РОБОТИ.....	63
8.	ДОДАТОК. АНОТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ПІДГОТОВЛЕНОЇ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО ТЕХНІЧНОГО ЗАВДАННЯ НА НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	65

ВСТУП

Наукове дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами» має прикладний характер. Виконується у відповідності до запитів та вимог практики надання психолого-педагогічної та корекційної допомоги дітям з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, згідно з державною освітньою політикою підтримки дітей з порушеннями в розвитку та забезпечення права на безперешкодний доступ до здобуття якісної освіти в місцях проживання.

Актуальність теми дослідження обумовлена такими провідними чинниками: 1) активним впровадженням інклюзивного навчання в закладах освіти України і необхідністю його психолого-педагогічного забезпечення; 2) завданнями реформування психолого-медико-педагогічних консультацій і створення на їх базі інклюзивно-ресурсних центрів та ресурсних центрів сприяння розвитку інклюзивної освіти; 3) психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти та інклюзивно-ресурсних центрах.

Провідними нормативно-правовими актами, що зобов'язують до виконання поставлених завдань, є: Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII; Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»; Постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»; Постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2015 р. № 1436 «Про затвердження Плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в

загальноосвітньому просторі»; Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010 р. «Концепція розвитку інклюзивної освіти»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.02.2015 р. № 104/52 «Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах» зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26.02.2015 р. за № 224/26669; Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 р. «Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання»; Лист Міністерства освіти і науки України від 02.01.2013 р. № 1/9-1 «Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання»; Лист Міністерства освіти і науки України від 26.07.2012 р. № 1/9-529 «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання».

Аналіз вказаних законодавчих актів у сфері освіти показав, що вони є достатніми для початку реформування освіти на засадах соціальної інклюзії і забезпечення рівних прав дітей з особливими освітніми потребами на здобуття освіти в єдиному освітньому просторі.

Водночас встановлено, що з розгортанням діяльності інклюзивно-ресурсних центрів гостро постає питання щодо розробки процедури і інструментарію комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини. Така оцінка, так само, як і в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій, залишається провідною функцією для інклюзивно-ресурсних центрів. Вона має визначальне значення для оцінки потенційних можливостей розвитку дитини, особливо для діагностики її інтелекту, виявлення порушень у ньому. Такі відомості залишаються вихідними у визначенні навчальної програми та рекомендацій щодо особливостей індивідуальних потреб дитини.

Фахова готовність педагогічних працівників до здійснення такої оцінки за усіма визначеними Положенням напрямками є основоположною для супроводу та забезпечення належної якості освіти дітей з особливими

освітніми потребами (індивідуалізації цього процесу, забезпечення розумних пристосувань). Тому питання розробки технологій психологічного супроводу, а також оцінки розвитку, зокрема, інтелектуального, дитини, яка здобуває освіту в інклюзивних умовах, є актуальними для практичних психологів закладів освіти і фахівців інклюзивно-ресурсних центрів.

Непрофесійне включення дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір, неправильне визначення її освітніх потреб може призвести до ризику відсутності очікуваних результатів щодо їх педагогічної реабілітації. Проблема виникає у втраті якості освіти для дітей з особливими освітніми потребами за умови відсутності належної організації інклюзивного навчання, фахового супроводу дитини в навчально-виховному процесі. За несприятливих умов організації навчання дитина штучно стримується в розвитку, у неї стрімко виникає синдром хронічної неуспішності та патохарактерологічні особливості формування особистості. Насамкінець це нівелює ідеї нової філософії підтримки дітей з інвалідністю, веде до ексклюзії.

Робота співробітників лабораторії над темою була спрямована на розробку та експериментальну перевірку методичного забезпечення діяльності педагогічних кадрів інклюзивно-ресурсних центрів та психологічної служби системи освіти.

Метою дослідження була розробка психолого-педагогічних технологій діагностики, психолого-педагогічного супроводу навчальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами та сім'ї, яка їх виховує, в діяльності практичних психологів, логопедів, корекційних педагогів для забезпечення права дітей з порушеннями психофізичного розвитку на здобуття якісної освіти.

У межах дослідження значна увага приділялась аспекту методичного збагачення змісту і методів інформаційно-просвіницької підтримки батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, працівниками новостворених установ освіти.

Отже, дослідження здійснювалося за провідними напрямками діяльності названих фахівців:

а) комплексна оцінка розвитку та визначення індивідуальних особливих потреб дітей;

б) надання корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами;

в) психологічна допомога батькам дітей з особливим освітніми потребами як учасникам освітнього процесу.

Завдання дослідження на весь час виконання теми були:

1. Теоретичний аналіз проблеми. Вивчення та узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду розробки та застосування психолого-педагогічних технологій діагностики, профілактики відхилень і корекції психічного здоров'я учнів.

2. Розробка технологій, методів і методик формування навичок здорового способу життя, діагностики та корекції відхилень у психічному розвитку учнів. Апробація методик.

3. Узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи. Оцінка ефективності проведеного дослідження. Підготовка рукопису посібника. Впровадження результатів дослідження. Підготовка підсумкового звіту.

Наукові здобутки лабораторії за період 2017-2019 р. р.:

1. науковими працівниками лабораторії уперше розроблено: інноваційні технології психологічного та соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу; психолого-педагогічні технології діагностики, психолого-педагогічного супроводу освітньої діяльності дітей з особливими освітніми потребами та сім'ї, яка їх виховує, в діяльності практичних психологів, логопедів, корекційних педагогів. Загалом, розроблено 6 інновацій, з них: програми – 1; технології – 5;

2. два наукових співробітники отримали «Свідоцтво про реєстрацію авторського права на науковий твір» (2019 р.) – 2.

Кадровий потенціал лабораторії:

У складі лабораторії працюють 6 наукових працівників, з них за основним місцем роботи – 4 особи, 0,5 ставки – 2 особи; у т.ч. докторів наук, професорів – 0 осіб, кандидатів наук, старших наукових співробітників, доцентів – 4 особи; сумісників (всього) – 2 особи, кандидатів наук, старших наукових співробітників, доцентів – 1 особа; кандидатів наук, старших наукових співробітників – 1 особа. У звітному році 2 наукові працівники лабораторії нагороджені медаллю «Народна шана українським науковцям 1918-2018».

Згідно Технічного завдання наукове дослідження є завершеним і виконане повністю; підготовлені та оприлюднені 4 методичних рекомендаціях, 1 практичний посібник, 18 статей, 2 публікації у матеріалах конференцій та 4 тез, статті у друкованих засобах масової інформації – 18.

Упровадження результатів наукових досліджень:

Наукова продукція за звітний період підготовлена, надрукована, знаходиться на II етапі впровадження.

Впровадження результатів наукового дослідження здійснюється як на всеукраїнському, так і на локальному рівнях у практику діяльності педагогів спеціальних закладів освіти, закладів освіти початкової середньої і загальної освіти, навчально-реабілітаційних центрів, інтегрованих та інклюзивних груп/класів, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів системи освіти, обласного методичний ресурсний центр, навчально-методичний центру психологічної служби; будуть корисними керівникам освітою на місцях, працівникам закладів освіти, студентам відповідної кваліфікації.

Результати дослідження розміщено на сайті УНМЦ практичної психології і соціальної роботи: <http://psyua.com.ua/page/product.php> та у репозиторії Електронної бібліотеки НАПН України <http://lib.iitta.gov.ua/>.

Загальна кількість завантажень результатів наукового дослідження за період його провадження (2017-2019 р. р.) складає 26576.

Експериментальна діяльність:

У ході виконання наукового дослідження була організована співпраця з працівниками 13-ти експериментальних майданчиків, де здійснювалась перевірка продуктивності наукових розробок лабораторії в освітній практиці фахівців. Серед них: 10 – інклюзивно-ресурсних центрів; 1 – заклад дошкільної освіти; 1 – обласний методичний ресурсний центр, 1 – навчально-методичний центр психологічної служби системи освіти. Здійснювалось активне впровадження 5 інноваційних технологій і 1 програми, розроблених співробітниками лабораторії, в освітню діяльність практичних психологів, вчителів-логопедів, корекційних педагогів, дефектологів (всього 59 осіб).

Представлення публікацій учених лабораторії в світовій системі наукових комунікацій: науковими працівниками лабораторії підготовлено та опубліковано 20 статей (у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України – 14, у зарубіжних виданнях – 3, (з них англійською мовою – 1), інші – 3), матеріалів конференцій – 3, тез – 6.

Проведення науково-практичних масових заходів:

Згідно з Робочим планом Центру за 2017-2019 р.р проведено масових заходів 153:

заходи за участю УНМЦ практичної психології і соціальної роботи – 7 (семінари – 3, конференції – 1, «круглі столи» – 1, курси підвищення кваліфікації – 1, фестивалі – 1);

міжнародні та з міжнародною участю масові заходи – 16 (конгрес – 4, конференції – 10, форум – 1, наукові семінари – 1);

масові заходи, у яких взяли участь – 130 (наради – 1, форуми – 2, конференції – 12, наукові семінари – 20, педагогічні читання – 1, «круглі столи» – 3, інше – 91).

Підвищення кваліфікації:

Протягом звітнього періоду 4 наукових працівників лабораторії підвищили рівень професійної кваліфікації шляхом участі у міжнародних конференціях, навчальних семінарах, тренінгах спеціалізованих курсах загальною кількістю – 12 заходів.

РОЗДІЛ 1.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Обґрунтування та характеристика етапів наукової роботи.

Прикладне наукове дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами», державний реєстраційний номер 0117U007458, термін виконання теми: 2017-2019 р. р., виконувалось у три етапи: 2017 р. – перший етап – Теоретико-емпіричне вивчення проблеми; 2018 р. – другий етап – Дослідно-експериментальний; 2019 р. – третій етап – Узагальнюючий.

Зміст і напрями наукового дослідження визначаються суспільно-політичними змінами в освітній галузі. Насамперед це завдання реформування спеціальної освіти, активне впровадження інклюзивного навчання в закладах освіти, створення інклюзивно-ресурсних центрів шляхом реформування психолого-медико-педагогічних консультацій, необхідністю методичного забезпечення діяльності педагогічних кадрів у відповідності до вимог нового Закону України «Про освіту» та психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі освітньої діяльності.

Перший етап наукового дослідження (початковий – 2017 р.).

Відповідно до Технічного завдання на початковому етапі наукового дослідження провідними завданнями були: теоретичний аналіз проблеми; вивчення та узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду розробки та застосування психолого-педагогічних технологій діагностики, профілактики відхилень і корекції психічного здоров'я учнів.

У межах теми співробітниками лабораторії виконувались 5 індивідуальних тем за напрямками:

- особливості утворення інклюзивно-ресурсних центрів і обласних ресурсних центрів підтримки інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами шляхом реорганізації психолого-медико-педагогічних

консультацій відповідно до Постанови КМУ від 12 липня 2017 року № 545;

- психологічний супровід сімей, які виховують дітей з особливими освітніми потребами;

- пошук нових технологій забезпечення якості освіти дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних умовах, посилення корекційного ефекту роботи педагогічних працівників з ними в освітній діяльності.

У межах виконання індивідуальних тем здійснено теоретичний аналіз наукових проблем за визначеними напрямками дослідження, обґрунтовано їх актуальність, виокремлено предмет подальшого вивчення, розпочато роботу над організацією експериментальної роботи, розробкою та апробацією методик (програм, технологій), складанням проектів договорів про співпрацю та організацію роботи експериментальних майданчиків.

На основі моніторингу стану реформування психолого-медико-педагогічних консультацій та створення на їх базі інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) виявлено, що цей процес розгортається повільно і утруднений:

- а) недосконалістю Положення про ІРЦ;
- б) труднощами розвитку місцевого самоврядування.

Лабораторією розглянуто проекти Положень, розроблених регіональними інклюзивно-ресурсними центрами, зроблено експертну оцінку та надані пропозиції щодо удосконалення їх змісту.

Вивчення законодавчих актів у сфері організації інклюзивного навчання, діяльності інклюзивно-ресурсних центрів та обласних ресурсних центрів показало, що у зв'язку з розгортанням діяльності названих Центрів гостро постає питання щодо розробки процедури і діагностичного інструментарію комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини. Така оцінка, як і в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій, залишається провідною функцією для інклюзивно-ресурсних центрів. Вона має визначальне значення для оцінки потенційних можливостей розвитку дитини, особливо для діагностики її інтелекту, виявлення порушень у ньому.

Такі відомості залишаються вихідними у визначенні навчальної програми та рекомендацій щодо особливостей індивідуальних потреб дитини. Фахова готовність педагогічних працівників до здійснення такої оцінки за усіма визначеними Положенням напрямками є основоположною для супроводу та забезпечення належної якості освіти дітей з особливими освітніми потребами (індивідуалізації цього процесу, забезпечення розумних пристосувань). Тому питання розробки технологій психологічного супроводу, а також діагностики та формулювання висновків щодо стану інтелектуального розвитку дитини, яка здобуває освіту в інклюзивних умовах, є актуальними для практичних психологів закладів освіти і фахівців інклюзивно-ресурсних центрів.

Встановлено, що активне впровадження інклюзивного навчання ставить високі вимоги до партнерської взаємодії батьків дітей з особливими освітніми потребами з командою фахівців у психолого-педагогічній роботі з дитиною. Це потребує достатньої психолого-педагогічної компетентності батьків і особливо – адекватної оцінки ними стану дитини, її потреб і потенційних можливостей розвитку.

За результатами аналізу вітчизняного досвіду інклюзивного навчання підтверджено наявність труднощів взаємодії педагогічних працівників з батьками та низьку її ефективність. З'ясовано, що причиною цього є недостатнє усвідомлення особистісних установок батьків, зумовлених народженням дитини з психофізичними порушеннями, та відсутність необхідної їм психологічної підтримки. Цим означено основні напрями роботи практичних психологів освітніх закладів та фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, які мають володіти педагогічними технологіями спрямування батьківської активності на благо їхніх дітей, покращення якості життя сім'ї в цілому, корекції психологічного стану батьків, підвищення їхньої психолого-педагогічної компетентності. Особливої уваги потребує наукова розробка спеціальних програм для корекційної роботи з батьками, які виховують дітей з порушеннями розвитку різного виду.

Узагальнено досвід соціальної адаптації дітей з порушенням

інтелектуального розвитку помірного ступеня в умовах інклюзивного навчання і визначено актуальні для практики напрями науково-методичного забезпечення роботи з ними. Зокрема:

- новостворювані інклюзивно-ресурсні центри відповідно до сучасних вимог потребують оновлення та уніфікації експертних висновків та рекомендації для їхнього психологічного супроводу в закладі освіти і сім'ї;

- психологам, що працюють з означеною категорією дітей, необхідна підготовка методичних матеріалів, які висвітлюють специфічні особливості розвитку цих дітей, напрями та досвід їх соціалізації;

- невід'ємною складовою психологічного супроводу таких дітей є робота з їхніми батьками, які потребують як загальної психологічної реабілітації, так і оволодіння спеціальними методиками розвивальної роботи з дитиною вдома. Усе це передбачає побудову освітніх програм та технологій активних форм роботи з педагогами, практичними психологами освіти, батьками.

На основі вивчення наукових джерел в галузі спеціальної психології і корекційної педагогіки встановлено, що найбільш актуальною науковою проблемою щодо дітей із затримкою психічного розвитку є пошук ефективних засобів корекційної роботи з метою інтенсифікації їхніх природних можливостей розвитку. У звітний період вперше експериментально перевірено здатність таких дітей до ейдетичного сприймання інформації. Встановлено, що використання прийомів ейдетики в роботі з дошкільниками із затримкою психічного розвитку виявляється ефективним як загальний засіб корекції, оскільки позитивно впливає на когнітивну сферу дитини в цілому. Під впливом ейдотехнології помітний корекційний ефект у досліджуваних виявлено не лише у перебігу процесів пам'яті, збагаченні словникового запасу, розвитку перцептивних дій, але й у підвищенні пізнавальної активності, вербального спілкування, уваги, допитливості, працездатності у різних видах занять.

Пошук шляхів посилення корекційного ефекту реалізовувався в роботі з дітьми, які мають порушення писемного мовлення (дисграфії). Узагальнення

результатів вивчення вітчизняних та зарубіжних наукових джерел з проблеми дисграфії дозволило дійти висновку, що поділ у відповідності до традиційної класифікації дисграфій не відображає глибинної структури цього порушення. Встановлено, що успішність подолання цього порушення мовлення істотно залежить від врахування індивідуальних характеристик мовленнєвого недорозвинення та диференційованого добору засобів корекційного впливу.

Протягом 2017 року проведено експериментальне вивчення 50 дітей з порушеннями писемного мовлення віком від 8 до 12 років, який показав широкий спектр індивідуальних варіантів структури порушень при дисграфії. Виявлено різні індивідуальні варіанти порушень писемного мовлення у дітей. У межах кожної групи досліджуваних; існують внутрішньовидові відмінності, що залежать від ступеня тяжкості мовленнєвого недорозвинення, збереженості психічних здатностей. На цій підставі обґрунтовано необхідність поглибленого вивчення індивідуальних компонентів структури порушень в залежності від причини, складності структури порушень та врахування їх під час плануванні та реалізації корекційних завдань.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень започатковано розробку методичних інновацій. Зокрема, програму психологічного супроводу дитини з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги в освітньому закладі. В основу цієї програми покладена взаємодія практичного психолога та педагога з батьками. Зміст цієї роботи висвітлено у посібнику, виданому та розповсюдженому в усіх регіонах України серед практичних психологів освітніх закладів та фахівців психолого-медико-педагогічних консультацій.

Дібрано та апробовано у роботі центральної психолого-медико-педагогічної консультації пакет діагностичних завдань для психологічного вивчення дітей з порушенням інтелектуального розвитку помірного ступеня з метою побудови індивідуального плану навчання і розвитку дитини.

Розпочата робота з розробки методики використання прийомів ейдетики як загального засобу корекційно-розвивальної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку. Методика апробована в дошкільному закладі освіти

№ 801, м. Київ і оприлюднена у збірнику наукових праць «Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови».

Дібрано та апробовано методика вивчення індивідуальних варіантів структури порушень при дисграфії.

Результати наукового дослідження, відображені у планових публікаціях: методичних рекомендаціях – 3, статтях – 5, матеріалах збірників наукових праць – 4; опубліковано у ряді фахових та спеціалізованих видань, оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних масових заходах та у мережі Інтернет.

Другий етап дослідження (проміжний – 2018 р.) передбачав вирішення завдань: розробка технологій, методів і методик формування навичок здорового способу життя, діагностики та корекції відхилень у психічному розвитку учнів, апробація методик.

На цьому етапі продовжувалась роботи над розробкою і вдосконаленням науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів шляхом підвищення професійної компетентності педагогічних працівників, ознайомлення та впровадження в їхню діяльність методів психолого-педагогічного вивчення розвитку дітей для експертної оцінки актуальних навчальних компетентностей і визначення на їх основі освітніх потреб дітей з різними видами порушень психофізичного розвитку, форм сприяння організації максимально-оптимальних умов для забезпечення якісного освітньо-розвиткового процесу названої категорії дітей з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, зумовлених порушеннями психофізичного розвитку.

Наукове дослідження співробітників лабораторії було спрямоване на розробку та пілотну експериментальну перевірку методичного забезпечення освітньої діяльності педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів та психологічної служби системи освіти за гостро актуальними напрямками.

На основі результатів моніторингу реформування психолого-медико-педагогічних консультацій і створення інклюзивно-ресурсних центрів

проаналізовано і виокремлено проблеми провадження освітньої діяльності фахівцями новостворюваних установ освіти (ІРЦ). Серед них провідними є:

- недостатня нормативно-правова упорядкованість організації діяльності;

- інструментально-методична незабезпеченість здійснення провідної функції – комплексної оцінки розвитку дітей та складання висновків за визначеними напрямками;

- відсутність досвіду і методичних рекомендацій щодо провадження нового змісту освітньої діяльності педагогічних фахівців (педагогів, практичних психологів, логопедів), зокрема; надання корекційно-розвиткових послуг, роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами як учасниками освітнього процесу.

У межах планової теми дослідження вирішувались два провідні завдання:

- 1) розробка технологій, методів і методик вивчення (діагностики) та корекції відхилень у психічному розвитку дітей з особливими освітніми потребами з метою забезпечення індивідуалізації їхнього освітнього процесу, що є визначальною психологічною умовою досягнення ними належної якості освіти; апробація відповідних методик;

- 2) розробка навчально-реабілітаційної програм (системи роботи, високоефективних педагогічних засобів, тренінгів) для консультативно-просвітницької роботи з батьками, підготовки їх до партнерської взаємодії, підняття батьківської компетентності в проблемах розвитку своїх дітей та активного залучення в освітній процес.

Для підвищення професійної компетентності практичних психологів у сфері психолого-педагогічного вивчення індивідуальних можливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами і належного визначення їхніх освітніх потреб запропоновано раніше розроблені методики для диференційної психолого-педагогічної діагностики нормативного інтелектуального розвитку та його порушень у дітей дошкільного,

молодшого шкільного та підліткового віку, що є ефективними у забезпеченні якості освіти та психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, в діяльності інклюзивно-ресурсних центрів та психологічної служби системи освіти. Персональний шлях реалізації особистісного потенціалу таких дітей передбачає індивідуалізацію освітнього процесу, врахування їхніх специфічних і вікових особливостей розвитку, сформованих навчальних компетентностей, визначення першочергових освітніх потреб та потенційних можливостей освітньо-суспільної реалізації.

Освітній процес дітей з особливими освітніми потребами може бути продуктивним лише за умови ретельного вивчення індивідуальних особливостей кожного учня/вихованця і адекватного застосування освітньої і корекційно-розвиткової допомоги. За інших обставин досягнення належних освітніх результатів такими дітьми не відбувається.

У цьому сенсі ключове значення має професійна готовність педагогів до здійснення освітньої діяльності в інклюзивних умовах. Важлива роль у провадженні інклюзивного навчання належить практичному психологу закладу (дошкільної чи загальної середньої) освіти та інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ). Особливості здійснення ним освітньої діяльності в умовах інклюзивного навчання розкриваються в низці нормативно-правових документів, які визначають його активну участь у комплексній оцінці розвитку дітей, у команді психолого-педагогічного супроводу як найбільш компетентного фахівця щодо психологічного вивчення когнітивних і особистісних особливостей дитини.

Одним із найбільш відповідальних завдань в комплексній оцінці розвитку дитини є отримання достовірної інформації про збереженість її інтелектуальних функцій, які лежать в основі засвоєння знань, набуття навчальних умінь та навичок. Такої інформації потребує насамперед педагог, який провадить освітню діяльність в умовах інклюзивного навчання. Він має бути переконаним у правильності застосування своїх педагогічних зусиль, у

виборі прийомів, обсягу і складності навчальних завдань тощо. У зв'язку з цим завданням практичного психолога є необхідність надати максимально розгорнуту і деталізовану психолого-педагогічну характеристику загальних навчальних здатностей дитини, набутих вікових компетентностей, яка потрібна, з одного боку, для відмежування справжнього порушення інтелектуальної діяльності від схожих станів, зокрема, затримки психічного розвитку церебрального генезу та інших варіантів відставання на тлі збережених передумов нормального розвитку, а з іншого – для означення індивідуальних освітніх потреб, планування освітнього процесу, складання індивідуальної програми розвитку, здійснення належних адаптацій чи модифікацій.

Методологічною основою наукового дослідження визначено теоретично обґрунтоване і перевірене практикою положення про те, що провідним критерієм оцінки інтелектуального розвитку дітей з особливими освітніми потребами має бути навчваність – здатність поліпшувати результати виконання завдань під впливом планомірної педагогічної допомоги.

Рекомендовані методики побудовані на засадах навчального експерименту. Для вивчення порушень розвитку дитини обмеження лише тестометричними методами їх оцінки не достатнє. Оскільки названі методи обстеження не забезпечують включення багатьох дітей з порушеннями розвитку у процес виконання діагностичних завдань, а отже унеможливають або істотно обмежують:

- а) вияв дитиною доступних їй компетентностей розвитку,
- б) спостереження їх практичним психологом,
- в) здійснення якісного аналізу індивідуального потенціалу розвитку,
- г) визначення освітніх потреб дитини.

В умовах важкого, складного і спотвореного варіантів розвитку дитини, вивчення її має доповнюватися продуктивнішими для таких випадків методами – психолого-педагогічним вивченням шляхом планомірного спостереження і застосування навчально-діагностичного експерименту.

Модель реалізації технології навчально-діагностичного експерименту відпрацьовувалась на матеріалі класифікації геометричних фігур.

Результати наукового дослідження видано та розміщено в Електронній бібліотеці НАПН України методичні рекомендації: Жук Т. В., Задорожня О. Г., Замша А. В. та ін. Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю : [метод. рек.]. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 208 с.

Третій етап дослідження (узагальнюючий – 2019 р.) передбачав вирішення завдань: узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи, оцінка ефективності проведеного дослідження, підготовка рукопису посібника, впровадження результатів дослідження, підготовка підсумкового звіту.

Метою цього етапу дослідження було узагальнення результатів дослідження попередніх етапів, розробка психолого-педагогічних технологій діагностики, психолого-педагогічного супроводу навчальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами та сім'ї, яка їх виховує, в діяльності практичних психологів, логопедів, корекційних педагогів для забезпечення права дітей з порушеннями психофізичного розвитку на здобуття якісної освіти. Дослідження здійснювалося за актуальними напрямками діяльності названих фахівців: а) комплексна оцінка розвитку та визначення індивідуальних особливих потреб дітей; б) надання корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами; в) психологічна допомога батькам дітей з особливими освітніми потребами як учасникам освітнього процесу.

За напрямом забезпечення індивідуалізації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами розроблявся метод психолого-педагогічного вивчення дитини як альтернативний до тестометричного методу. В результаті обґрунтовано необхідність застосування крім психометричних засобів методу навчально-діагностичного експерименту для вивчення навчальних компетентностей дітей в комплексній оцінці їхнього

розвитку як провідного напрямку діяльності інклюзивно-ресурсних центрів.

Дано визначення поняттю «психолого-педагогічного вивчення дитини» як діяльності, на основі якої здійснюється оцінка розвитку. Предмет оцінки – навчваність як загальна здатність до засвоєння знань. Вона виявляється у таких параметрах оцінки процесу виконання спеціально розроблених навчально-ігрових завдань: а) прийняття завдання дитиною, б) вибір способу дії, в) чутливість до допомоги з боку дорослого, г) здатність до перенесення отриманих знань в аналогічні умови. Структурні компоненти навчваності: 1) актуальні компетентності (самостійність вибору способу дії, співвідношення активності дитини і дорослого); 2) потенційні компетентності (здатність до використання допомоги, здатність поліпшувати якість виконання завдання за результатами навчального впливу).

Розроблена технологія психолого-педагогічного вивчення дитини. Здійснено порівняльний аналіз навчваності досліджуваних з різним станом інтелектуального розвитку (нормотиповим, із ЗПР, із інтелектуальним порушенням легкого ступеня), яка виявляється у процесі короткотривалого навчання. Описано відмінності в особливостях навчваності названих категорій дітей.

Сформульовано новий підхід до визначення провідних особливих потреб дітей з порушеннями слуху на основі новітніх уявлень про роль комунікативної діяльності у їхньому розвитку, сутність якого складає зміщення акценту із сфери когнітивних (інтелектуальних) на комунікативні здатності дитини. Запропоновано нову технологію діагностування особливих потреб дитини з порушеннями слуху, що ґрунтується на врахуванні специфіки індивідуальних бар'єрів у комунікації. Наголошено, що при порушеннях слуху загальними специфічними потребами дітей є одночасно мовні і комунікативні; визначено їхній зміст і значення індивідуальних особливостей для становлення комунікативних функцій; розроблено окремі алгоритми діагностування мовних та комунікативних потреб дітей названої

категорії. Визначено низку вимог до компетентностей фахівців, які здійснюватимуть діагностування дітей із порушеннями слуху.

Запропоновано оновлену технологію здійснення комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення за визначеними параметрами мовленнєвих компетентностей. Визначено такі завдання логопеда у психолого-педагогічному супроводі дітей дошкільного віку: а) здійснення оцінки стану мовленнєвого розвитку на відповідність віковій нормі, встановлення специфіки та природи порушень, відмежування їх від інших ускладнень розвитку; б) виявлення збережених ланок мовленнєвих умінь, співставлення рівня розвитку мовленнєвих засобів з актуальним їх використанням у мовленнєвому спілкуванні як основи корекційно-педагогічного впливу; в) оцінка потреб сім'ї дітей з тяжкими порушеннями мовлення та визначення змісту її психологічної підтримки.

У межах дослідження значна увага приділена наданню психолого-педагогічної допомоги батькам, які виховують дітей з порушеннями розвитку.

На основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду та емпіричного вивчення, окреслені психологічні проблеми батьків, серед яких як найсуттєвішу виокремлено неадекватність прийняття батьками порушень розвитку дитини, що зумовлює викривлення батьківсько-дитячих взаємин та стилю сімейного виховання, а також виникнення смислового бар'єру і зниження ефективності взаємодії між батьками і фахівцями закладу освіти у процесі освітньо-соціальної інтеграції дитини.

Визначено стратегічні завдання психолого-педагогічного супроводу батьків, якими є: пом'якшення їхньої психологічної травмованості та допомога у прийнятті порушення розвитку дитини і емоційного прийняття самої дитини; оздоровлення взаємин у сім'ї; поліпшення соціального функціонування батьків; підвищення інтересу і компетентності батьків щодо навчання, виховання і розвитку дитини.

Окреслено та обґрунтовано зміст і методи діагностичної і корекційно-

освітньої роботи з батьками. Розроблено та модифіковано необхідний мінімум методичних засобів для її реалізації.

Розроблено навчально-реабілітаційну програму підготовки батьків до керівництва поведінкою дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги, яка складається із семи групових занять, що поєднують традиційні (лекційні) і активні (групова дискусія, рольова гра, виконання домашніх завдань) форми роботи.

Для розширення фахової компетентності педагогічних кадрів у напрямку надання дітям з особливими освітніми потребами корекційно-розвиткових послуг запропоновано теоретично обґрунтовані методичні інновації. Розроблено комплекс завдань (програма) з активним використанням просторової знаково-символічної системи знань в освітньому процесі дітей з інтелектуальним порушенням легкого і помірного ступенів. Визначено та охарактеризовано особливості засвоєння знань знаково-символічного змісту дітьми названих груп. В ході експериментальної перевірки впливу розроблених завдань встановлено, що такий підхід в освітній корекційно-розвитковій роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями стає засобом загальної корекції недоліків їхнього психічного розвитку, передумовою формування символічної функції, абстрактного мислення, інших вищих психічних функцій.

Результатом наукового дослідження стало виявлення впливу ейдотехнологій та мнемотехнічних прийомів в корекційно-розвитковій роботі з дошкільниками із затримкою психічного розвитку. Встановлено високу ефективність застосування названих прийомів як загального засобу подолання мовленнєвих та інтелектуальних порушень у дітей.

Таким чином, в ході наукового дослідження **уперше розроблено:**

а) технологію застосування методу навчального-діагностичного експерименту для психолого-педагогічного вивчення загальних навчальних компетентностей до засвоєння знань дітей молодшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого та помірного ступенів;

б) алгоритм (технологію) вивчення індивідуальних мовних та комунікативних потреб дитини з порушеннями слуху;

в) технологію комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення;

г) технологію психолого-педагогічного супроводу батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, в інклюзивно-ресурсному центрі і закладі освіти.

Удосконалено:

інструментарій психолого-педагогічного вивчення дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги (ГРДУ), а також необхідний мінімум засобів діагностико-корекційної роботи з батьками, в інклюзивно-ресурсному центрі та закладі освіти.

Набуло подальшого розвитку:

а) методи визначення потреб сім'ї дітей з тяжкими порушеннями мовлення, серед яких виокремлено потребу в психологічній корекції кризоутворюючих чинників функціонування сім'ї, як основи подолання порушень мовленнєвого розвитку дитини та оздоровлення сімейного клімату;

б) методи вивчення психологічних проблем батьків, які виховують дитину з особливими освітніми потребами, та засоби корекційно-освітньої роботи з батьками в умовах інклюзивно-ресурсного центру і закладу освіти;

в) теоретичні уявлення про ефективність знаково-символічної системи знань, ейдотехнологій як загальних засобів корекції в освітньо-розвитковій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Розділ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Загальна інформація про експериментальну роботу.

Тема експериментальної роботи, терміни: «Методичне забезпечення освітньої діяльності педагогічних кадрів в умовах інклюзивної освіти», 01.2018-12.2019 рр.

Науковий керівник експериментальної роботи: Обухівська Антоніна Григорівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник.

Номер і дата договору, з ким укладено договір:

На основі Договорів про співпрацю організована системна взаємодія з працівниками 13-ти експериментальних базових майданчиків:

1. Договір № 3 від 02.01.2018 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та дошкільним навчальним закладом № 801 м. Київ (директор В. П. Тростянська).

2. Договір № 4 від 02.07.2018 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Комунальною установою «Інклюзивно-ресурсний центр Івано-Франківської міської ради» (директор З. Я. Гретчук).

3. Договір № 5 від 02.09.2018 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Доманівським інклюзивно-ресурсним центром (директор О. Г. Переута).

4. Договір № 6 від 03.09.2018 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Комунальним спеціальним загальноосвітнім навчально-реабілітаційним закладом «Дніпропетровський обласний методичний ресурсний центр» Дніпропетровської обласної ради (директор С. І. Васильковська).

5. Договір № 7 від 05.09.2018 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та

Комунальною установою «Інклюзивно-ресурсний центр Нікопольської міської ради» Дніпропетровської області (директор Л. В. Кітенко).

6. Договір № 8 від 10.09.2018 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Комунальною установою «Інклюзивно-ресурсний центр Фастівської міської ради» Київської області (директор Т. В. Хмельницька).

7. Договір № 10 від 01.11.2018 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Навчально-методичним центром психологічної служби системи освіти Вінницької області (директор Т. Д. Каменщук).

8. Договір № 11 від 2 січня 2019 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Інклюзивно-ресурсним центром № 1 Голосіївського району м. Києва (директор І. В. Білецька).

9. Договір № 12 від 2 січня 2019 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Комунальною установою «Клеванський інклюзивно-ресурсний центр» Клеванської селищної ради Рівненського району Рівненської області (директор Н. І. Шагай).

10. Договір № 13 від 2 січня 2019 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Комунальною установою «Інклюзивно-ресурсний центр» Черкаської міської ради (директор С. В. Скляр).

11. Договір № 14 від 02 січня 2019 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Комунальною установою «Інклюзивно-ресурсний центр» Тернопільської районної ради Тернопільської області (директор С. І. Лоза).

12. Договір № 15 від 02 січня 2019 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор

В. Г. Панок) Комунальною установою «Другий інклюзивно-ресурсний центр» Житомирської міської ради (директор А. М. Шовтюк).

13. Договір № 16 від 12 жовтня 2019 р., заключений між УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України (директор В. Г. Панок) та Комунальною установою «Інклюзивно-ресурсний центр» Терешківської сільської ради Полтавського району Полтавської області (директор С. І. Кривенко).

За рівнями освіти: дошкільна освіта, початкова освіта, післядипломна освіта.

Пріоритетний напрям (тематика) відповідно до Пріоритетних напрямів (тематики) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок Національної академії педагогічних наук України, затверджених постановою загальних зборів НАПН України від 17 листопада 2017 р. № 1-1/2-8: Напрямок 12. Освіта дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта.

Рівень експерименту: Рівень установи.

В ході експерименту **«Методичне забезпечення освітньої діяльності педагогічних кадрів в умовах інклюзивної освіти»** відпрацьовувались методичні розробки, які становлять психологічний аспект освітньої діяльності практичних психологів, корекційних педагогів, дефектологів, вчителів-логопедів за провідними напрямками їхньої освітньої діяльності: комплексна оцінка розвитку дітей з особливими освітніми потребами, здійснення корекційно-розвиткової роботи, супровід батьків та надання їм допомоги для корекції їхнього батьківського функціонування.

Розроблені інновації знайшли відображення у підготовленому і опублікованому методичному посібнику *Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру* : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2.

Встановлено, що гострою проблемою у супроводі освітньої діяльності

дітей з особливими освітніми потребами і досі залишається відсутньою в роботі новостворених установ – інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) і закладів освіти увага до проблем сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями розвитку; недостатньо визначеними є питання змісту корекційно-розвиткових послуг фахівцями ІРЦ, невирішеними залишаються аспекти комплексної оцінки дітей з тяжкими порушеннями розвитку. Це істотно перешкоджає взаємодії фахівців із сім'єю і різко знижує ефективність освіти і соціалізації дитини.

Визначено, що існує нагальна потреба у подальшому вдосконаленні технологій роботи названих категорій фахівців за означеними нами напрямками, особливо у:

- оцінці актуальних навчальних компетентностей дітей з особливими освітніми потребами та визначенні адекватних освітніх цілей і потенційних резервів розвитку;

- оцінці кризо-утворюючих факторів дисфункції сім'ї та надання психологічної допомоги у корекції викривлення батьківсько-дитячих взаємин;

- пошуку шляхів соціально-орієнтованих напрямків корекційно-розвиткової роботи.

Аналіз результатів експерименту дозволяє зробити висновок про високу особисту зацікавленість учасників експерименту у вдосконаленні усіх аспектів власної професійної діяльності та прагнення до самовдосконалення і підвищення фахового рівня.

Заключні результати експериментальної роботи.

З метою організації процесу впровадження розроблена робоча програма заочного навчання фахівців базових експериментальних майданчиків, що передбачала 30 навчальних годин. Основними видами роботи за названою програмою було: консультування, самостійне ознайомлення фахівців з інноваційними розробками відповідно до напрямків діяльності, вибір та застосування наукових напрацювань у власній освітній діяльності на

робочому місці фахівця, звіт про впровадження. За результатами експериментальної роботи проведено підсумковий семінар-практикум на тему «Нові технології в освітній діяльності фахівців ІРЦ: Вдосконалюємо компетентності» (11.12.2019 р., м. Київ). Загальна кількість учасників семінару: 59.

Згідно програми експериментальної роботи запропоновані інноваційні розробки апробацію пройшли в освітній діяльності 59 фахівців. За результатами підсумкового узагальнення впровадження в практику отримали: технологія психолого-педагогічного вивчення дітей методом навчально-діагностичного експерименту – 16 осіб; технологія комплексної психолого-педагогічної оцінки і корекції розвитку дитини з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги – 8 осіб; технологія психолого-педагогічного супроводу батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами – 19; комплексної оцінки мовленнєвого розвитку – 10 осіб; методикою формування соціальної компетентності з використанням просторової знаково-символічної системи у дітей з інтелектуальними порушеннями – 6 осіб.

На основі проведеного опитування відмічається, що запропоновані інноваційні розробки сприяють розширенню фахової компетентності названих педагогічних працівників, шляхи професійного самовдосконалення у реалізації завдань з реформування спеціальної освіти, спрямованої на забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти та активне суспільне функціонування.

Найкращий ефект від використання наукових результатів очікується в діяльності обласних Інститутів післядипломної педагогічної освіти, ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти для підвищення (розширення) фахової компетентності педагогічних кадрів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами.

Оволодіння розробленими технологіями учасниками експериментальних майданчиків закладає передумови для системної роботи з батьками дітей,

поширення ефективних прийомів і методів діагностичної і корекційно-розвиткової роботи на всеукраїнський рівень.

РОЗДІЛ 3.

УПРОВАДЖЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРАКТИЦІ

Протягом звітнього періоду отримано два Свідоцтва про реєстрацію авторського права на науковий твір («Психолого-педагогічне вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку» № 92460 від 08.10.2019 – авторка: А. Г. Обухівська; «Методика психолого-педагогічної оцінки інтелектуального розвитку підлітків» № 92462 від 08.10.2019 р. авторка: Т. Д. Ілляшенко).

Інформація про інновації, що відпрацьовуються (короткий опис):

Протягом звітнього періоду розроблено та надано фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів, закладів освіти, психологічної служби – учасникам експерименту – для ознайомлення, апробації та впровадження у власну освітню практику на робочому місці інноваційні методичні розробки: 5 технологій, 1 програма (всього – 6:):

- вивчення розвитку дитини молодшого дошкільного віку в технології навчально-діагностичного експерименту;
- комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги;
- психолого-педагогічний супровід батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами;
- технологія діагностування особливих потреб дитини з порушеннями слуху;
- формування соціальної компетентності з використанням просторової знаково-символічної системи знань у дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня;
- комплексна оцінка мовленнєвого розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення.

Опис технологій, розроблених співробітниками лабораторії

1. ***Технологія вивчення розвитку дитини молодшого дошкільного віку в технології навчально-діагностичного експерименту***, авторка: А. Г. Обухівська.

Мета: методичне забезпечення освітньої діяльності практичних психологів інклюзивно-ресурсних центрів шляхом оволодіння альтернативним психометричному методом психолого-педагогічного вивчення молодших дошкільників.

Методи розв'язання: навчально-діагностичний експеримент.

Способи розв'язання визначених проблем: методика психолого-педагогічного вивчення навчуваності (загальних навчальних компетентностей) молодших дошкільників, розробка процедури обстеження (хід обстеження, спосіб та послідовність допомоги, оцінка якості виконання повторного завдання).

Завдання технології:

1. Визначити параметри оцінки (особливості навчуваності).
2. Визначити показники загальних навчальних компетентностей (актуальні і потенційні) у дітей з різним інтелектуальним розвитком (нормативний, затримка психічного розвитку, інтелектуальне порушення легкого ступеня).
3. Визначити процедуру вивчення: інструкції, послідовність способів (мір) допомоги, оцінка якості повторного виконання завдання.
4. Описати варіанти особливостей виконання завдань і їх співвіднесенням із станом інтелектуального розвитку дитини.

Опубліковано: Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2.

2. ***Психолого-педагогічна технологія для практичних психологів інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти «Психолого-педагогічний супровід батьків, які виховують дітей з особливими освітніми***

потребами, в інклюзивно-ресурсному центрі і закладі освіти», авторка:
Т. Д. Ілляшенко.

Метою технології є забезпечення професійної компетентності практичних психологів інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти у взаємодії з батьками, які виховують дітей з особливими освітніми потребами (з психофізичними порушеннями).

Основними завданнями технології є:

- ознайомлення практичних психологів інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти з психологічними проблемами батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами;

- формування навичок вивчення та корекції психологічних особливостей батьків, пов'язаних з народженням дитини з психофізичними порушеннями, зокрема:

1) типологічних особливостей реагування батьків на порушення розвитку дитини та здатності брати участь у її навчанні, розвитку та соціальній інтеграції;

2) адекватності сприйняття батьками порушень розвитку дитини та їхньої взаємодії з фахівцями, які працюють з дитиною;

3) порушень взаємин у сім'ї та стилю сімейного виховання дитини;

4) психолого-педагогічної компетентності батьків.

Опубліковано: Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за. ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2.

3. *Психолого-педагогічна технологія для практичних психологів інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти «Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги (ГРДУ) у інклюзивно-ресурсному центрі», авторка:*
Т. Д. Ілляшенко.

Метою технології є забезпечення професійної компетентності

практичних психологів інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти у вивченні психологічних особливостей дітей з ГРДУ, суттєвих для організації їх психологічного супроводу у закладі освіти.

Основними завданнями технології є:

- ознайомлення практичних психологів інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти з первинними, характерними для ГРДУ розладах поведінки і навчальної діяльності дітей, а також вторинними порушеннями розвитку особистості, що виникають на тлі неуспішності навчання і емоційного неприйняття дитини дорослими та у дитячому колективі;

- забезпечення практичних психологів комплексом діагностичних методик, спрямованих на виявлення особливостей інтелектуального розвитку дитини та можливих супутніх ГРДУ порушень, а також спілкування та рис особистості;

- формування у практичних психологів ІРЦ і закладів освіти навичок діагностичної роботи з дітьми означеної категорії.

Опубліковано:

1. Ілляшенко Т. Д. Психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги в системі її психологічного супроводу в закладі освіти. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2019. Том. XI : Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Випуск 20. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 367 с. С. 56–75.

2. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за. ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2.

4. ***Програма формування соціальної компетентності з використанням просторової знаково-символічної системи знань у дітей з інтелектуальними порушеннями***, авторка: Т. Д. Каменщук.

Метою програми є розвиток професійної компетентності фахівців інклюзивно-ресурсних центрів з питання формування та розвитку життєвої компетентності у дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеню шляхом розвитку просторової знаково-символічної системи знань.

В основу навчально-корекційної програми формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеню покладено ієрархічну модель оволодіння просторовими знаками та символами. Зміст програми спрямований на формування соціальної компетенції у дітей цієї категорії з урахуванням їхнього актуального рівня розвитку та доступності навчального матеріалу, що має чітко визначену соціальну спрямованість.

Основними завданнями програми є:

- визначення особливостей засвоєння просторової знаково-символічної системи знань у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеню;
- удосконалення змісту поняття «просторова знаково-символічна система знань», підходи щодо корекційно-розвиткової спрямованості процесу її формування;
- розкриття науково-теоретичних підходів щодо поетапного формування просторової знаково-символічної системи знань у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеню та підходи щодо підвищення ефективності їхнього навчання.

Програма складається з 3-х корекційно-розвиткових занять, в основі яких є структурна взаємодія елементів заняття, зокрема: організаційний момент; практичні вправи з реальними предметами; практичні вправи з фотографіями; практичні вправи з площинними зображеннями; робота з зошитом; підсумок заняття; робота з батьками.

Опубліковано: Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської,

Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2.

5. *Технологія діагностування особливих потреб дитини з порушеннями слуху*, авторка: Замша А. В.

Метою діагностування особливих потреб дітей з порушеннями слуху є визначення індивідуальної комбінації мовно-комунікативних можливостей дитини, що є основою для проектування освітнього середовища, що узгоджується її особливими потребами.

Технологія діагностування містить два алгоритми – для визначення мовних та комунікативних потреб. Алгоритм діагностування мовних потреб дитини з порушеннями слуху складається з двох блоків мовного середовища родини та закладу освіти. Кожен із блоків містить напрями діагностування (сприймання мови; продукування мови; мовна модель; мовні адаптації). Алгоритм діагностування комунікативних потреб дитини з порушеннями слуху утворюється низкою діагностичних блоків: сприймання і розуміння повідомлень, що передано мовними засобами (усне, писемне, природне жестове мовлення); сприймання повідомлень засобами формальних знаків та символів (дактилювання, кальковане жестове мовлення, мануорального артикулювання); сприймання невербальних повідомлень; продукування повідомлень.

Опубліковано: Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2.

6. *Технологія комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення*, авторка: Г. В. Якимчук.

Метою технології є методичне забезпечення освітньої діяльності вчителів-логопедів інклюзивно-ресурсних центрів і закладів освіти з питань здійснення комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Основними завданнями технології є:

- здійснення комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини шляхом поглибленого вивчення сформованих мовленнєвих компетенцій;

- поглиблене вивчення загального, психічного і мовленнєвого розвитку дітей з урахуванням індивідуальних, вікових та психофізіологічних особливостей, а також актуальних (зона актуального розвитку) та потенційних можливостей (зона найближчого розвитку) дитини;

- визначення фізіологічних, когнітивних та особистісних «опор», на яких у подальшому будуть побудовані корекційні заходи, з урахування особливостей формування мовленнєвої функції у дітей з порушеннями мовлення, психологічних механізмів порушень, структурних складових мовленнєвої діяльності та закономірностей їх компенсації.

Опубліковано: Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2.

РОЗДІЛ 4.

МАСОВІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ ТА ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

4.1. Масові науково-практичні заходи.

За звітний період співробітники лабораторії взяли участь у 153 масових заходах. З них:

– були організаторами, або співорганізаторами – у 7 заходах (семінари – 3; конференції – 1, «круглі столи» – 1; курси підвищення кваліфікації – 1, фестивалі – 1);

– міжнародні масові заходи та з міжнародною участю – 16 (конгреси – 4, конференції – 10, форуми – 1, наукові семінари – 1);

– масові заходи, у яких взяли участь – 130 (наради – 1, форуми – 2, конференції – 12, наукові семінари – 20, педагогічні читання – 1, круглі столи» – 3, інше – 91).

Масові заходи, де УНМЦ практичної психології і соціальної роботи є організатором або співорганізатором – 7.

1. **Всеукраїнський науково-практичний семінар «Актуальні проблеми психолого-педагогічного діагностування дітей із порушеннями зору», м. Київ, 13.03.2018 р.**

Кількість учасників: 50 осіб.

Головним завданням семінару було визначення нагальних проблем психолого-педагогічної діагностики дітей з порушеннями зору в Україні.

У своїх виступах учасники торкалися питань проведення психолого-педагогічної діагностики дітей з порушеннями зору, що вимагає спеціально адаптованих або модифікованих методик, яких на даний момент незначна кількість розроблених, необхідності адаптації та модифікації стимульних матеріалів відповідно до можливостей зорового сприймання дітьми з різними зоровими діагнозами, відповідності методик вимогам до зорових та тактильних можливостей дітей з порушеннями зору, психолого-педагогічної діагностики

дітей раннього віку із порушеннями зору, особливостей роботи психолога із дітьми з порушеннями зору та із гіперактивністю, порушеннями мовлення, питання роботи психолога із батьками даної категорії дітей.

На сучасному етапі розвитку системи освіти України відбувається активне впровадження психодіагностики на всіх її ланках, тому захід викликав велику зацікавленість педагогів, психологів з Полтави, Вінниці, Кривого Рогу, Запоріжжя, Дніпра, Києва, Житомира.

Доповідь **Обухівської А. Г.** «**Оцінка інтелектуального розвитку дітей з порушеннями зору**». Висвітлювалось питання оцінки розвитку дітей з ООП як завдання № 1 в діяльності інклюзивно-ресурсних центр, зокрема засобів діагностики інтелекту. Аналізувались проблема застосування методики діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку дітей в роботі з дітьми із порушеннями зору, що недостатньо враховує їхні типологічні особливості (вербальні коментарі, критерії оцінки: особливості контакту і взаємодії, навчованості, відсутність специфічного діагностичного інструментарію, що враховує особливості сприймання, кольоророзрізнення дидактичного матеріалу дітьми з різними хворобами очей. Висловлено пропозицію щодо спільної з тифлопедагогами адаптації методики для вивчення дітей з порушеннями зору.

Доповідь **Ілляшенко Т. Д.** «**Виявлення та корекція гіперактивного розладу у дітей**». У доповіді наголошено на частоті поєднання гіперактивного розладу з іншими порушеннями психофізичного розвитку у дітей, зокрема, з порушеннями зору, що ускладнює корекційну роботу з ними. Окреслено прояви розладу та особливості психолого-педагогічного супроводу дітей, які від нього потерпають. Звернено увагу на необхідність взаємодії педагога з батьками у процесі реабілітації дитини.

Доповідь **Жук Т. В.** «**Робота з батьками, які виховують дитину з особливими освітніми потребами**». У доповіді зроблено наголос на взаємодії з батьками у процесі психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Чим складніше порушення розвитку

дитини, тим більшу роль відіграє включення батьків у роботу над програмою її навчання і розвитку. З огляду на це, особливої уваги потребує підвищення компетентності батьків, які виховують дітей з порушенням інтелектуального розвитку. Не є рідкісним поєднання порушень інтелектуального розвитку з порушеннями зору у дітей, що суттєво ускладнює педагогічну роботу з ними. Названі форми взаємодії команди психологічного супроводу дитини з батьками.

Доповідь **Якимчук Г. В.** «**Формування комунікативних функцій у дітей зі зниженим зором**». Висвітлено питання формування мовлення та комунікативної функції у дітей зі зниженим зором. Представлено основні підходи щодо організації процесу формування комунікативних навичок та напрямки роботи з формування комунікативних умінь дітей у старших дошкільників з зниженим зором.

2. **Круглий стіл «Сучасний першокласник. Хто він? (Проблеми психологічного забезпечення практичної реалізації Концепції «Нова українська школа»)**» в рамках роботи IX Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти – 2018», м. Київ, 15.03.2018 р.

Кількість учасників: 200 осіб.

Головним завданням круглого столу було обговорення актуальних питань підвищення психологічної компетентності педагогів та батьків в умовах реформування початкової школи.

В своїх виступах учасники торкалися питань запровадження принципу дитиноцентризму та особистісно орієнтованого навчання і виховання у освітній процес сучасної школи, зокрема: взаємодії батьків першокласника та вчителя задля успішної адаптації учня; психологічної готовності дитини до навчання в школі; труднощів у навчанні молодших школярів; впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток першокласника; мовленнєвих порушень у першокласників та шляхів їх подолання); наступості дошкільної і початкової освіти.

Захід викликав велику зацікавленість науковців і педагогічних працівників, адже відбувся в час, коли здійснюється перша фаза впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Серед присутніх були: науковці; вчителі початкових класів (головним чином ті, які беруть участь у експерименті «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти»; учителі, які в наступному навчальному році будуть працювати з першими класами); практичні психологи і соціальні педагоги освітніх закладів; а також методисти і управлінці з усієї України.

Доповідь **Ілляшенко Т. Д.** «**Реформування початкової школи і проблема допомоги дітям з труднощами у навчанні**». У доповіді висвітлено проблеми труднощів у навчанні молодших школярів, які сьогодні розв'язуються не достатньо. Наголошено, що допомога дітям з труднощами у навчанні не може вичерпуватися індивідуальним підходом до дитини, ініційованим педагогом, а потребує ряду організаційних заходів. Зокрема звернено увагу на те, що задеклароване у Концепції реформи початкової освіти виявлення дітей, не готових до шкільного навчання, досі не знаходить реалізації, оскільки воно може бути тільки поєднаним із конкретними заходами допомоги таким дітям. Тимчасом такі заходи Концепцією не передбачено.

Доповідь **Якимчук Г. В.** «**Мовленнєві порушення у першокласників та труднощі навчання. Як розпізнати та допомогти?**». Звернено увагу на поширеність порушень писемного мовлення серед учнів початкової школи, їх причини, можливі наслідки та специфічність помилок при дисграфії. Зорієнтовано на умови формування правильного писемного мовлення. Представлено заходи профілактики означених порушень мовлення.

3. Обухівська А. Г. **Співорганізатор проведення регіональних курсів підвищення кваліфікації для фахівців ПМПК та ІРЦ**

Дніпропетровської області (за Угодою з Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України). м. Дніпро, 17-18 травня 2018 року.

Кількість учасників – 32.

За фінансування Департаменту освіти і науки ОДА Дніпропетровської області.

Ваша форма участі (доповідь, участь у президії тощо): Лектор, модератор дискусії, тренер.

Анотація до програми курсів – 16 годин.

1. Аналіз цілей та завдань комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей з особливими освітніми потребами в діяльності фахівців ІРЦ: забезпечення якісної освіти (і розвитку і навчання) з урахуванням принципів, визначених Постановою КМУ від 12 липня 2017 р. № 545. 2 год.

2. Історичний огляд наукових підходів до вивчення (діагностики) дітей з порушеннями в розвитку: тестометричний, комплексний, діагностико-навчальний, нейропсихологічний. 4 год.

3. Методики вивчення дітей з порушеннями в розвитку раннього віку. 2 год.

4. Методики вивчення дітей з порушеннями в розвитку молодшого дошкільного віку. 2 год.

5. Методики вивчення дітей з порушеннями в розвитку старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. 2 год.

6. Специфічні додаткові методи вивчення індивідуальних особливостей розвитку дітей з різними видами порушень розвитку. 2. Год.

7. Технологія складання Висновку про комплексну оцінку розвитку дитини. 2 год.

4. **Науково-практичний семінар «Методичне забезпечення діяльності фахівців ІРЦ в супроводі дітей з ООП та їхніх батьків (порушення зору, слуху, мовлення, інтелекту, гіперактивний розлад з дефіцитом уваги)», м. Київ, 28.03.2019.**

Кількість учасників: 40.

Учасниками були представлені науково-практичні розробки на актуальні теми:

–Формування психолого-педагогічної компетенції батьків, які виховують дітей з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги.

–Оцінка навчальних компетентностей дітей з порушенням інтелектуального розвитку.

–Система роботи з батьками дітей з мовленнєвими порушеннями.

–Педагогічна діагностика в роботі корекційного педагога з дітьми з психофізичними порушеннями раннього віку.

–Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Обухівська А. Г. виступила з доповіддю на тему «Оцінка навчальних компетентностей дітей із порушеннями інтелектуального розвитку».

Розкрито технологію вивчення загальних здатностей до засвоєння знань (навчальних компетентностей) дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку, способи і прийоми; продемонстровано, продемонстровано наочний матеріал, що складають методика.

Ілляшенко Т. Д. виступила з доповіддю на тему «Формування психолого-педагогічної компетенції батьків, які виховують дітей із гіперактивним розладом і дефіцитом уваги».

У доповіді висвітлена розроблена автором система підготовки батьків до корекції поведінки дітей з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги (ГРДУ).

Розкрито зміст традиційних і активних форм навчання (сім занять), у процесі яких батькам надається інформація про: 1) причини, прояви, ускладнення ГРДУ та способи корекції поведінки дитини, 2) активізується у батьків потреба знати внутрішній світ своєї дитини і брати участь у її житті, 3) зміцнюється потреба в емоційних контактах з дитиною, 4) коригуються

деструктивні прояви ставлення батьків до дитини з ГРДУ, 5) виробляються навички регуляції поведінки дитини на засадах поведінкової терапії.

Якимчук Г. В. виступила з доповіддю на тему «Система роботи з батьками дітей із мовленнєвими порушеннями».

Висвітлено питання залучення батьків дітей з особливими освітніми потребами до корекційно-розвиткового процесу з метою подолання у них неконструктивних установок, усвідомлення ними причин труднощів розвитку та поведінки дитини, прогнозу можливих варіантів її індивідуального розвитку, прийняття рекомендацій спеціаліста як інструменту власної діяльності з виховання та розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями. Представлено послідовність роботи логопеда інклюзивно-ресурсного центру/закладу освіти з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення щодо залучення їх до співпраці з подолання порушень мовлення їхньої дитини.

5. VII Всеукраїнський психологічний фестиваль «ПАРОСТОК» (Професійна Активність Розвиток Особистості Свідома Творчість Особистісна Компетентність), м. Київ, 4-7.04.2019.

Кількість працівників Центру, які виступили з доповідями: 6 наукових співробітників.

Метою фестивалю є створення навчально-творчого середовища для зростання професійної майстерності працівників психологічної служби.

Учасники фестивалю мали змогу поділитися практичними напрацюваннями, методиками, тренінговими заняттями та іншими формами психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу в дошкільних, шкільних, позашкільних навчальних закладах, центрах практичної психології.

Каменщук Т. Д. провела майстер-клас «Просторові знаки та символи: технології корекційної роботи з дітьми з порушеннями розумового розвитку».

6. III Міжрегіональна науково-практична конференція «Харківський осінній марафон психотехнологій», м. Харків, 26.10.2019.

Кількість працівників Центру, які виступили з доповідями: 5 наукових співробітників.

Опубліковано тези: **Обухівська А. Г.** «Психолого-педагогічне вивчення навчальних компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами».

Ілляшенко Т. Д. «Оптимізація батьківського потенціалу у процесі соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами».

Жук Т. В. «Проблема психолого-педагогічної допомоги батькам, які виховують дітей з особливими освітніми потребами».

Якимчук Г. В. «Комплексний підхід в оцінюванні мовленнєвих компетенцій дітей дошкільного віку».

Каменщук Т. Д. «Рівнева модель засвоєння просторових знаків та символів як психолого-педагогічна технологія для роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями».

7. Звітний семінар-практикум на тему «Нові технології в освітній діяльності фахівців ІРЦ: Вдосконалюємо компетентності», м. Київ, 11.12.2019 р.

Загальна чисельність учасників: 59.

Кількість працівників Центру, які виступили з доповідями: 6 наукових співробітників.

Основні питання, які обговорювалися:

- аналіз досвіду: досягнення і проблеми в діяльності ІРЦ;
- актуальні питання (проблеми) освітньої діяльності ІРЦ;
- підведення підсумків за результатами вивчення нових наукових розробок у контексті теми дослідження лабораторії і участі фахівців ІРЦ їх впровадження в діяльність фахівців;
- основні результати і висновки.

Результати: Висновки щодо співпраці і продовження договорів на 2020-2022 р.р.

Виступили:

Обухівська А. Г. «Вивчення розвитку дитини молодшого дошкільного віку в технології навчально-діагностичного експерименту»

Ілляшенко Т. Д. «Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги у інклюзивно-ресурсному центрі»

Жук Т. В. «Психолого-педагогічний супровід батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, в роботі інклюзивно-ресурсного центру»

Замша А. В. «Технологія діагностування особливих потреб дитини з порушеннями слуху»

Каменщук Т. Д. «Формування соціальної компетентності з використанням просторової знаково-символічної системи знань у дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеню»

Якимчук Г. В. «Комплексна оцінка мовленнєвого розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення в діяльності інклюзивно-ресурсного центру».

4. 2. Міжнародні та з міжнародною участю масові заходи.

Міжнародні та з міжнародною участю масові заходи –16.

1. III Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Інклюзія в новій українській школі: виклики сьогодення», м. Київ, 10 листопада 2017 року. Обухівська А. Г., Ілляшенко Т. Д., Задорожня О. Г., Якимчук Г. В., Жук Т. В.

2. Міжнародна конференція «Діагностика та корекція РДУГ: психолого-педагогічний аспект», м. Київ, 13.10.2018 р. Ілляшенко Т. Д.

3. Міжнародна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування», 26-27.10.2018 р., м. Львів. Доповідь: «Специфіка психолого-педагогічної

діагностики дітей із порушеннями слуху в інклюзивно-ресурсних центрах».
Замша А. В.

4. II Міжнародна наукова конференція «Сучасний освітній простір: трансформація національних моделей в умовах інтеграції», 26.10.2018 року, м. Лепциг, Німеччина. Доповідь: Особливості психологічної допомоги батькам дітей з особливими освітніми потребами. Замша А. В.

5. Міжнародна науково-практична конференція «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки», 16-17.11.2018 р., м. Одеса. Доповідь: «Ключові аспекти психологічної роботи з батьками дітей з порушеннями слуху». Замша А. В.

6. IV Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Педагог в інклюзивному просторі: траєкторія фахової самоактуалізації», м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., 08.11.2018 р. Обухівська А. Г., Ілляшенко Т. Д., Якимчук Г. В.

7. IV Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми девіантної поведінки: історія, теорія, практика», Україна, м. Київ, 27-28.09.2019.

Питання, які обговорювалися:

- психологічні аспекти проблеми адаптації особистості до сучасного соціокультурного середовища;

- вікові аспекти адаптації та реадaptaції особистості;

- профілактика та корекція девіантної поведінки;

- підготовка фахівців до роботи з девіантами;

- реабілітація постраждалих внаслідок збройних конфліктів;

- розвиток особистості в умовах системних змін у суспільстві.

Фінансування – коштами учасників конференції.

Результативність участі: обмін досвідом з вивчення означених питань, публікація здійснюваних досліджень.

8. Всеукраїнська (з міжнародною участю) науково-практична конференція «Треті Ушинські читання. Освіта і культура в Україні та

діаспорі в історичному розвитку та в умовах викликів інформаційного суспільства», Україна, м. Чернігів, 30-31.05.2019.

Кількість учасників від України: 68.

Питання, які обговорювалися:

- історико-культурні аспекти розвитку освіти і суспільства в Україні та діаспорі;

- управління освітніми процесами. досвід шкільного менеджменту;

- дошкільне дитинство як фундамент становлення особистості;

- реалізація змісту початкової освіти в умовах шкільної реформи;

- розвиток шкільництва в Україні та діаспорі в різні історичні періоди та в сьогоденні. визначні педагогічні постаті та установи;

- традиційні та новітні аспекти розвитку загальної психології та психопедагогіки в Україні та діаспорі;

- психолого-педагогічні практики, їх роль у модернізації освіти в Україні та діаспорі.

Фінансування: Суспільна Служба Українців Канади (Манітобська філія).

Результати: збірник наукових праць учасників конференції, призначений для практичного вжитку освітян в Україні та діаспорі (географія бібліотечного поширення – 11 закордонних і 7 українських книгозбірень). Ілляшенко Т. Д., Жук Т. В. опубліковано тези на тему «Оптимізація батьківського потенціалу у процесі соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами».

9. V Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі», м. Чернігів, 10-11.10.2019.

Країна проведення: Україна.

Кількість учасників від України: 500 осіб.

Обговорювалися питання:

- зміст і технології навчання дітей з особливими освітніми потребами: інноваційні підходи;

- інклюзивне навчання: нормативно-правові, психолого-педагогічні й організаційні аспекти;

- психолого-педагогічний та корекційно-розвивальний супровід дітей з особливими освітніми потребами;

- кадрове забезпечення системи освіти дітей з особливими освітніми потребами;

- спеціальні та інклюзивні заклади освіти для дітей особливими освітніми потребами: досвід роботи та перспективи розвитку;

- виявлення, діагностика та раннє втручання: проблеми сьогодення;

- сім'я і громадськість – важливі чинники успішної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами;

Замша А. В. провела майстер-клас «Діагностичні орієнтири міжнародної класифікації функціонувань: особливі освітні потреби та бар'єри у навчанні дітей із порушеннями слуху».

10. Міжнародний науково-практичний семінар «Доступний освітній простір для дітей глухих та слабкочуючих», м. Київ, 04.03.2019.

Країна проведення: Україна.

Обговорювалися питання:

- технологія створення доступного освітнього простору для дітей із порушеннями слуху;

- культура глухих в контексті бімодально-білінгвального освітнього простору;

- адаптування і модифікування в навчанні дітей із порушеннями слуху;

- освітні перекладачі жестової мови;

- культурно-просвітницьке співробітництво у напрямі інклюзії між Україною та США;

- інклюзивна освіта в Америці;

- преспективи освіти глухих та напівглухих випускників шкіл;

- програми з навчання жестової мови та перекладачів у Америці;

- батьки дитини з порушеннями слуху: проблеми вибору освітньої траєкторії;

- культура глухих в Америці.

Замша А. В. виступила з доповіддю на тему «До проблеми діагностики особливих освітніх потреб у дітей із порушеннями слуху».

11. IV міжнародная он-лайн конференція «Наука и практика прикладного анализа поведения. Аутизм и коморбидные расстройства: современные методы анализа и коррекции поведенческих проблем», г. Киев, 14-15.09.2019 г. Якимчук Г. В.

12. Міжнародний форум молодих науковців та дослідників «SCIENCE AND STUDY», м. Київ, 17.05.2019.

Опубліковано статтю Каменщук Т. Д. «Характерні аспекти змісту знань у просторовій знаково-символічній системі навчальних дисциплін України та країн найближчого зарубіжжя».

13. Міжнародна конференція «Академічна мобільність, дослідницькі проекти та грантові програми: досвід, можливості, перспективи», м. Київ, 18.05.2019. Каменщук Т. Д

Організатор: Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки SPACETIME.

Країна проведення: Україна, м. Київ,

Мета конференції: обмін досвідом з грантової діяльності, презентація новітніх грантових дослідницьких програм та проектів, стипендій на навчання за кордоном та академічних обмінів.

Напрямки роботи конференції

1. Програми академічної мобільності для науковців та студентів.
2. Фандрейзинг: завдання, принципи та методи залучення ресурсів.
3. ГОРИЗОНТ 2020 та інші міжнародні дослідницькі програми: нові можливості для університетів, наукових установ та науковців.
4. Навчання за кордоном: гранти, стипендії, перспективи.

5. Досвід міжнародного академічного співробітництва та подвійних дипломів.

14. XV Міжнародна науково-практична конференція «СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: Екологічна парадигма сучасного образу життя і світу», м. Харків, 17-18.05.2019.

Країна проведення: Україна, м. Харків.

Робочі мови конференції: українська, російська, англійська.

Напрями роботи:

– екологічність життєвого середовища і побудова життєвого простору особистості;

– проєкологічний спосіб життя та проєкологічна поведінка;

– принцип екологічності в розвитку особистості: екологічна освіта та виховання;

– психологічний добробут особистості в контексті антропогенних екологічних змін (взаємозв'язок психологічного добробуту людини та стану природного середовища);

– середовищні чинники життєдіяльності особистості.

Опубліковано тези Каменщук Т. Д. «Зміст експериментальної навчально-корекційної програми формування просторової знаково-символічної системи знань». Каменщук Т. Д.

15. Міжнародний конгрес «SCIENCE FOR DEVELOPMENT» до Всесвітнього дня науки, м. Київ, Великий конференц-зал Національної Академії Наук України, 10-11.11.2019. Каменщук Т. Д.

16. III Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», м. Вінниця, 28-29.11.2019. Каменщук Т. Д.

4.3. Зв'язки з громадськістю.

У процесі виконання наукового дослідження співробітники лабораторії активно здійснювали широкі контакти з педагогічною громадськістю.

Формами взаємодії були: консультування педагогічних працівників, батьків, які виховують дітей з порушеннями розвитку, виступи на конференціях, семінарах, педрадах закладів освіти, лекції на курсах ресурсних центрів при ППО, участь у вебінарах.

Продуктивною формою зв'язку з громадськістю були друковані матеріали в засобах інформації – 18.

1. Ілляшенко Т. Д. Щоб оцінка перестала бути каральною (Читаючи проект реформи початкової школи). *Початкова школа*. 2017. № 10. С. 3–6.

2. Жук Т. В. Сім'я з особливою дитиною. *Справи сімейні*. 2017. № 4. С. 26–27.

3. Жук Т. В. Педагогічні потреби дитини з порушенням розумового розвитку. *Справи сімейні*. 2017. № 8. С. 24–25.

4. Якимчук Г. В. Розвиток мовлення малюка. *Справи сімейні*. 2017. № 9. С. 22–23.

5. Задорожня О. Г. Інтегроване заняття за мотивами віршованої казки Н. Забіли «Гуси-лебеді» для дітей із ЗПР та розладами аутистичного спектру. *Логопед : науково-методичний журнал*. 2017. № 5. С. 44–47.

6. Ілляшенко Т. Д. Дитина з гіперактивним розладом. Особливості психологічного супроводу. *Психолог : всеукраїнська газета психологів, учителів, соціальних педагогів*. 2018. № 5-6. С. 86–97.

7. Ілляшенко Т. Д. Програма психолого-педагогічного супроводу дітей з гіперактивним розладом. *Початкова школа*. 2018. № 7. С. 10–13.

8. Ілляшенко Т. Д. Реформування початкової школи і проблема допомоги дітям з труднощами у навчанні. *Психолог: всеукраїнська газета психологів, учителів, соціальних педагогів*. 2018. № 23-24. С. 20–29.

9. Ілляшенко Т. Д. Дитина наодинці з труднощами у навчанні. *Освіта і суспільство*. 2018. № 4-5. С. 7.

10. Ілляшенко Т. Д. У сім'ї дитина з інвалідністю. *Освіта і суспільство*. 2018. № 9. С. 9.

11. Ілляшенко Т. Д. Все залежить від батьків. *Справи сімейні*. 2018. № 10. С. 29–30.
12. Жук Т. В. Як іде навчати дитину з порушенням інтелектуального розвитку. *Освіта і суспільство*. 2018. № 8. С. 9.
13. Якимчук Г. В. Мовленнєві порушення у першокласників та труднощі навчання. Як розпізнати та допомогти». *Психолог : всеукраїнська газета психологів, учителів, соціальних педагогів*. 2018. № 21-22. С. 14–21.
14. Якимчук Г. В. Анатомічні вади артикуляційного апарату і вимова у дітей. *Справи сімейні*. 2018. № 3(252). С. 10–12.
15. Ілляшенко Т. Д. У сім'ї дитини з інвалідністю: відкритість і доброзичливість – кращі поради. *Освіта і суспільство*. 2019. № 1. С. 9.
16. Ілляшенко Т. Д. Чому діти агресивні. *Початкова школа*. 2019. № 7. С. 15–18.
17. Якимчук Г. В. Порушення писемного мовлення. Розпізнати й попередити. *Дефектолог*. 2019. № 3 (147). С. 43–49.
18. Якимчук Г. В. Шкідливі звички, що можуть призвести до проблем із вимовою. *Дошкільне виховання*. 2019. № 8. С. 14–15.

РОЗДІЛ 5.

КІЛЬКІСНІ І ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІДГОТОВЛЕНОЇ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Продукція, підготовлена за результатами виконання наукового дослідження

Виробничо-практичні видання:

Методичний посібник

1. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718625/1/IRC_razvorot.pdf

Методичні рекомендації

1. Психологічний супровід інклюзивної освіти : метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с. ISBN 978-617-7118-28-1. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709275/1/%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%8F.pdf>

2. Методичні та організаційні питання діагностико-консультативної діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 78 с. ISBN 978-617-7118-30-4. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709419/1/%D0%BE%D1%80%D0%B3_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

3. Ілляшенко Т. Д. Дитина з гіперактивним розладом у навчальному закладі. Психологічний супровід / упор. Т. Червонна. Київ : Вид. група «Шкільний світ», 2017. 88 с. (Бібліотека «Шкільного світу»). ISBN 617-617-7287-54-3

4. Жук Т. В., Задорожня О. Г., Замша А. В., Ілляшенко Т. Д., Костенко Т. М., Обухівська А. Г., Якимчук Г. В. Соціально-реабілітаційні і

навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю : метод. рек. / наук. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 198с. ISBN 978-617-7118-28-1. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713126/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86_%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%B1%D0%BB_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf

Статті:

Статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України

1. Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г. Попередження та корекція девіантної поведінки у дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2017. Т. 11: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Вип. 16. С. 51–66 (наукометрична база Google Scholar).

2. Жук Т. В. Формування психолого-педагогічних компетенцій батьків у вихованні дітей з інтелектуальним порушенням помірного ступеня. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. праць Інституту спеціальної педагогіки. 2017. Вип. 13. С. 338–346. (наукометрична база Google Scholar).

3. Задорожня О. Г. Ейдетика у корекційній роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. праць Інституту спеціальної педагогіки. 2017. Вип. 13. С. 347–355. (наукометрична база Google Scholar).

4. Якимчук Г. В. Структура порушення при дисграфії в обранні корекційного маршруту. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. праць Інституту спеціальної педагогіки. 2017. Вип. 13. С. 442–451. (наукометрична база Google Scholar).

5. Обухівська А. Г. Оцінка інтелектуальних можливостей молодших дошкільників в діяльності логопеда. *Логопедія* : науково-методичний журнал. 2018. № 13. С. 46–54 (наукометрична база Google Scholar).
6. Обухівська А. Г. Вікові особливості перцептивного узагальнення як критерій оцінки інтелектуального розвитку дошкільників. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 17. С. 265–274. (наукометрична база Google Scholar).
7. Ілляшенко Т. Д. Методика психолого-педагогічного вивчення інтелектуального розвитку підлітків. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 14. С. 231–238. (наукометрична база Google Scholar).
8. Якимчук Г. В. Робота логопеда з батьками дитини з тяжкими порушеннями мовлення. *Логопедія* : науково-методичний журнал. 2018. № 13. С. 87–94. (наукометрична база Google Scholar).
9. Якимчук Г. В. Типові індивідуальні варіанти порушень при дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 14. С. 288–296. (наукометрична база Google Scholar).
10. Задорожня О. Г. Ейдотехнології в корекційній роботі з розвитку мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку. *Логопедія* : науково-методичний журнал. 2018. № 13. С. 22–29. (наукометрична база Google Scholar).
11. Замша А. В. Специфіка роботи психологів інклюзивно-ресурсних центрів із чуючими батьками дітей із порушеннями слуху. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 199–203. (наукометричні бази Index Copernicus International, Google Scholar).
12. Замша А. В. Психологічний супровід розвитку дітей із порушеннями слуху. *Науковий вісник Херсонського державного університету* : Серія «Психологічні науки». 2018. № 6. С. 49–54 (наукометрична база Index Copernicus).

13. Ілляшенко Т. Д. Формування психолого-педагогічної компетентності батьків, які виховують дитину з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. Том. XI. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Випуск 19. С. 173–189.

14. Ілляшенко Т. Д. Психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги в системі її психологічного супроводу в закладі освіти. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. Том. XI. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Випуск 20. С. 56–75.

Статті у зарубіжних виданнях

1. Обухівська А. Г. Методика психолого-педагогічного вивчення розвитку молодших дошкільників. *Virtus : Scientific Journal*. 2019. № 38. С. 60–65. Наукометричні бази даних Google Scholar Scientific Indexing Services (USA) Citefactor (USA) International Innovative Journal Impact Factor ResearchBib Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor) Directory of Research Journal Indexing (DRJI) Міжнародний реєстр періодичних видань масової інформації.

2. Якимчук Г. В. Формування психолого-педагогічної компетентності батьків дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Virtus : Scientific Journal*. 2019. № 36. С. 71–75. Наукометричні бази даних Google Scholar Scientific Indexing Services (USA) Citefactor (USA) International Innovative Journal Impact Factor ResearchBib Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor) Directory of Research Journal Indexing (DRJI) Міжнародний реєстр періодичних видань масової інформації. URL: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua/Journal36.pdf>

3. Якимчук Г. В. Деякі аспекти комплексної оцінки мовленнєвого розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення. *Virtus : Scientific*

Journal. 2019. № 38. С. 69–73. (0,77 авт.арк.). Наукометричні бази даних Google Scholar Scientific Indexing Services (USA) Citefactor (USA) International Innovative Journal Impact Factor ResearchBib Scientific Journal Impact Factor (SJIFactor) Directory of Research Journal Indexing (DRJI) Міжнародний реєстр періодичних видань масової інформації.

Інші

1. Ілляшенко Т. Д., Жук Т. В. Оптимізація батьківського потенціалу у процесі соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами. *Український вимір* : міжнародний збірник освітніх, наукових, методичних статей і матеріалів з України та діаспори. 2019. № 16. С. 262–266. (українська мова) (0,25 авт.арк. – Ілляшенко Т. Д., 0,25 авт.арк. – Жук Т. В.)

2. Замша А. В. Особливості діагностики особливих освітніх потреб дітей із порушеннями слуху [електронні дані]. 2019. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718853>

3. Замша А. В. Психологічні особливості навчання дітей із порушеннями слуху [електронні дані]. 2019. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718852>

Матеріали конференцій

1. Zamsha A. Peculiarities of psychological aid to parents of children with special educational needs. *Modern educational space: the transformation of national model in terms of integration* : Conference Proceedings, October 26, 2018. Leipzig : Baltija Publishing. Pp. 58–60. (англійська мова).

2. Каменщук Т. Д. Характерні аспекти змісту знань у просторовій знаково-символічній системі навчальних дисциплін України та країн найближчого зарубіжжя. *Матеріали Міжнародного форуму молодих науковців та дослідників «SCIENCE AND STUDY» (кращі доповіді)*, Україна, м. Київ, 17-18 травня 2019 р., Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки «СПЕЙСТАЙМ». Київ, 2019. С. 10–14. (українська мова). URL: https://drive.google.com/file/d/1isb3iNvPQ1-VKAFNH-BcpRROXKРucA_r/view

3. Каменщук Т. Д. Зміст експериментальної навчально-корекційної програми формування просторової знаково-символічної системи знань. *Сучасні проблеми екологічної психології: екологічна парадигма сучасного образу життя і світу*: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 17-18 травня 2019 р. / за ред. Ю. М. Швалба. Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2019. (українська мова). URL: http://ecopsy.com.ua/data/conf_2019/Tezi_Kharkiv_17_18_May.html#KAMENSНСНУК%20Т.Д.

Тези

1. Замша А. В. Ключові аспекти психологічної роботи з батьками дітей з порушеннями слуху. *Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки : збірник міжнар.наук.-практ. конф.* (16-17.11.2018 р., м. Одеса). Одеса : Південна фундація педагогіки, 2018. Ч. 1. С. 77–80.

2. Замша А. В. Специфіка психолого-педагогічної діагностики дітей із порушеннями слуху в інклюзивно-ресурсних центрах. *Психологія та педагогіка: сучасні методика та інновації, досвід практичного застосування* : Збірник тез міжнар. наук.-практ. конф.(26-27.10.2018 р., м. Львів). Львів : Львівська педагогічна спільнота, 2018. Ч. 1. С. 79–81.

3. Обухівська А. Г. Психолого-педагогічне вивчення навчальних компетентностей дошкільників з особливими освітніми потребами. *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей)* : матеріали III міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : Діса плюс, 2019. С. 171–175. (українська мова) (0,25 авт.арк.) URL: http://lib.iitta.gov.ua/718123/1/%D0%9E%D0%B1%D1%83%D1%85%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA.%D0%BE%D1%81.%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%BE%D0%BD_%D0%A1.171-175.pdf

4. Ілляшенко Т. Д., Жук Т. В. Проблема психолого-педагогічної допомоги батькам, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей)* : матеріали III міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : Діса плюс, 2019. С. 131–135. (українська мова) (0,25 авт.арк. – Ілляшенко Т. Д., 0,25 авт.арк. – Жук Т. В.) URL:

http://lib.iitta.gov.ua/717936/1/%D0%86%D0%BB%D0%BB%D1%8F%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%96%D1%83%D0%BA_2019_13-1-135.pdf

5. Каменчук Т. Д. Рівнева модель засвоєння просторових знаків та символів як психолого-педагогічна технологія для роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями. *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей)* : матеріали III міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : Діса плюс, 2019. С. 135–138. (українська мова) (0,25 авт.арк.) URL:

http://lib.iitta.gov.ua/718095/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%89%D1%83%D0%BA_%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA.%D0%BE%D1%81.%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%BE%D0%BD.%D0%A1.135-138.pdf

6. Якимчук Г. В. Комплексний підхід в оцінюванні мовленнєвих компетенцій дітей дошкільного віку. *Харківський осінній марафон психотехнологій (каталог психотехнологій; тези доповідей)* : матеріали III міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Харків : Діса плюс, 2019. С. 225–227. (українська мова) (0,2 авт.арк.) URL:

http://lib.iitta.gov.ua/718147/1/%D0%AF%D0%BA%D0%B8%D0%BC%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA.%D0%BE%D1%81

.%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%BE%D0%BD.%D0%A1
.225-227.pdf

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Таким чином, згідно з Технічним завданням прикладного наукового дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами», державний реєстраційний номер теми № 0117U007458 усі завдання виконані у повному обсязі.

Наукова продукція за звітний період підготовлена, надрукована, знаходиться на III етапі впровадження.

Впровадження результатів наукового дослідження здійснюється як на всеукраїнському, так і на локальному рівнях у практику діяльності педагогів спеціальних закладів освіти, закладів освіти початкової середньої і загальної освіти, навчально-реабілітаційних центрів, інтегрованих та інклюзивних груп/класів, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів системи освіти, обласного методичний ресурсний центр, навчально-методичний центру психологічної служби; будуть корисними керівникам освітою на місцях, працівникам закладів освіти, студентам відповідної кваліфікації.

Результати дослідження розміщено на сайті УНМЦ практичної психології і соціальної роботи: <http://psyua.com.ua/page/product.php> та у репозиторії Електронної бібліотеки НАПН України <http://lib.iitta.gov.ua/>.

Загальна кількість завантажень результатів наукового дослідження за період його провадження (2017-2019 р.р.) складає 26576.

Впровадження результатів науково-дослідної роботи в педагогічну практику підтверджено довідками установ, де експериментальна робота завершена – всього 13.

Практична корисність результатів наукового дослідження: соціальним ефектом стане: підвищення ефективності освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами та з інвалідністю, захист прав названої категорії дітей на якісну освіту, соціально-особистісного становлення, інтеграції у суспільну життєдіяльність, підвищення соціального

благополуччя сімей; вдосконалення роботи фахівців інклюзивно-ресурсних центрів системи освіти.

Рекомендації щодо впровадження результатів наукового дослідження: найкращий ефект від використання наукових результатів очікується в діяльності обласних Інститутів післядипломної педагогічної освіти, ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти для підвищення (розширення) фахової компетентності педагогічних кадрів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами.

ДОДАТОК

АНОТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ПІДГОТОВЛЕНОЇ НАУКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ
ВІДПОВІДНО ДО ТЕХНІЧНОГО ЗАВДАННЯ
НА НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ

ВИРОБНИЧО-ПРАКТИЧНА ПРОДУКЦІЯ

Методичні посібники

**Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру
(Т. В. Жук, А. В. Замша, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук,
А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук)**

Методичний посібник «Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру» розроблено в рамках виконання наукового дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами» (номер державної реєстрації № 0117U007458).

У методичному посібнику висвітлюються актуальні питання побудови психолого-педагогічних технологій оцінки розвитку різних категорій дітей з особливими освітніми потребами як передумови ефективного індивідуально спрямованого навчання, виховання і соціальної інтеграції. Зокрема, обґрунтована доцільність використання поряд із психометричними засобами вивчення навчальних компетентностей дітей методу психолого-педагогічного експерименту. Викладена система психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги. Обґрунтовано пріоритетність та викладено технологію діагностування мовних і комунікативних потреб дітей з порушенням слуху. Запропонована система оцінки мовленнєвого розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення, яка дозволяє визначити фізіологічні, когнітивні і особистісні «опори» для побудови корекційних заходів. Представлена методика

формування знаково-символічних образів у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня у контексті розвитку у них життєво значущих компетентностей і навичок практичної життєдіяльності. Обґрунтовано необхідність психолого-педагогічного супроводу батьків, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, окреслено завдання та шляхи його реалізації, методи діагностичної і консультативно-освітньої роботи з батьками.

Методичний посібник адресовано фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів, практичним психологам, педагогічним працівникам закладів освіти, і студентам відповідної спеціалізації.

Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру : метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 228 с. ISBN 978-617-7118-34-2. URL: https://lib.iitta.gov.ua/718625/1/IRC_razvorot.pdf

Методичні рекомендації

Психологічний супровід інклюзивної освіти

(Л. Г. Бісікало, О. Г. Задорожня, Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук, А. С. Копчинська, Д. С. Макарян, А. Г. Обухівська, Н. М. Паламарчук, Т. М. Паланюк, З. В. Токаленко, Г. В. Якимчук)

Методичні рекомендації підготовлено на виконання наукового дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами» (номер державної реєстрації № 0117U007458).

Активне впровадження інклюзивного навчання вносить в практику повсякденного буття загальноосвітньої школи багато нових аспектів професійної діяльності педагогів з метою забезпечення сприятливих умов для здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами.

Потребують осмислення і означення ті напрямки і форми роботи, які сприяють насамперед комфортному включенню дітей з порушеннями психофізичного розвитку в навчальний процес, допомагають створити ситуацію взаємодії. Особлива роль в цьому процесі належить практичному психологу освітнього закладу, його професійним знанням, умінням формувати необхідні педагогічні компетентності. В методичних рекомендаціях висвітлюється практичний досвід психологічної підтримки дітей з особливими потребами в адаптаційний період їх входження в освітній простір. Зокрема розкриваються важливі напрямки, методичні прийоми психологічної роботи, які формують толерантність у батьків, педагогів, усвідомлення індивідуальних особливостей розвитку і освітніх потреб дітей, способи налагодження комунікативної взаємодії в колективі однолітків (дошкільній групі, шкільному класі, студентській групі). Методичні рекомендації адресовано педагогічним працівникам, фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів, практичним психологам системи освіти, студентам відповідної спеціалізації.

Психологічний супровід інклюзивної освіти : метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с. ISBN 978-617-7118-28-1. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709275/1/%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%8F.pdf>

Методичні та організаційні питання діагностико-консультативної діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій

(А. Г. Обухівська, Т. Д. Ілляшенко, Т. В. Жук, О. Г. Задорожня, Г. В. Якимчук)

Методичні рекомендації розроблено в ході виконання наукового дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами» (номер держреєстрації

0117U007458).

Видання містить в собі розгорнуті характеристики психолого-педагогічного вивчення дітей дошкільного та шкільного віку з різним станом інтелектуального розвитку, отримані за результатами спеціально організованого спостереження. Особливості перебігу процесу виконання експериментальних завдань піддаються детальному порівняльному аналізу, виділяються найбільш типові характеристики в діях дітей з типовим розвитком, затримкою психічного розвитку, порушенням інтелектуального розвитку, які стають індикаторами їх розрізнення. Ці матеріали полегшать читачам осмислення інформації, яку вони будуть отримувати під час вивчення дитини і складання комплексної оцінки її розвитку. Методичні рекомендації розраховано на педагогів інклюзивних класів, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, практичних психологів навчальних закладів, студентів – майбутніх корекційних педагогів.

Методичні та організаційні питання діагностико-консультативної діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій : метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 78 с. ISBN 978-617-7118-30-4. URL: https://lib.iitta.gov.ua/709419/1/%D0%BE%D1%80%D0%B3_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

Дитина з гіперактивним розладом у навчальному закладі. Психологічний супровід

(Т. Д. Ілляшенко)

Методичні рекомендації підготовлено в ході виконання наукового дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами» (номер держреєстрації 0117U007458).

У методичних рекомендаціях висвітлено сучасні знання про гіперактивний розлад як особливе порушення психофізичного розвитку дитини: причини, прояви та проблеми, пов'язані з навчанням, вихованням і

соціальною адаптацією дітей, які потерпають від цього розладу. Методичні рекомендації адресовано практичним психологам і соціальним педагогам системи освіти, працівникам психолого-медико-педагогічних консультацій, керівникам навчальних закладів, педагогам, батькам, студентам, які спеціалізуються в галузі педагогіки психології.

Ілляшенко Т. Д. Дитина з гіперактивним розладом у навчальному закладі. Психологічний супровід / упор. Т. Червонна. Київ : Вид. група «Шкільний світ», 2017. 88 с. (Бібліотека «Шкільного світу»). ISBN 617-617-7287-54-3

Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю

(Т. В. Жук, О. Г. Задорожня, А. В. Замша, Т. Д. Ілляшенко, Т. М. Костенко, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук)

Методичні рекомендації підготовлено в ході виконання наукового дослідження «Вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в умовах соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами» (номер держреєстрації 0117U007458).

У методичних рекомендаціях запропоновано соціально-реабілітаційні та навчальні програми для роботи практичного психолога закладу освіти з сім'єю. Спеціальні психокорекційні вправи спрямовані на психологічну підтримку сім'ї, її освіти, взаємодію фахівців навчального закладу з батьками дітей з особливими освітніми потребами, свідомого ставлення батьків до особливих освітніх потреб їхніх дітей. Видання призначено практичним психологам, корекційним педагогам, фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів.

Жук Т. В., Задорожня О. Г., Замша А. В., Ілляшенко Т. Д., Костенко Т. М., Обухівська А. Г., Якимчук Г. В. Соціально-реабілітаційні і навчальні програми в роботі інклюзивно-ресурсних центрів із сім'єю : метод. рек. / наук. ред. А. Г. Обухівська. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 198с. ISBN 978-617-7118-28-1. URL: https://lib.iitta.gov.ua/713126/1/%D0%A1%D0%BE%D1%86_%D1%80%D0%B

5%D0%B0%D0%B1%D0%BB %D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80
%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf